

ՎԻԼՀԵՄ

ԿԱՄ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՆԵՐՈՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

(Տես յ'ջ 461)

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՆԵՐՈՒՄՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀՔ

—X—

Վայրկիան մ'ալ պէտք չէր փախընել Վիլհէմ կոմսին ազատելու համար այն կորուստենէ՝ որուն ինքն արժանի եղած էր և զոր իւր թշնամիք կը փութացնէին։ Հայրն Օւլանդինի մտածեց յառով դատարանը գնալ, և յայտնեց Ալլոյիսիա կոմսուհւոյն որ իրեն ընկերակից լինի։

Հետոյ կոմսն այն պաշտօնին գրան առնէ՝ որ ահաւոր արդարութիւնն կը բազմի։ Անուն բազմութիւնն պատահ էր պաշտօնին չորս դէն և կարծես անթափանցիկ պատուար մ'էր ձևացուցիր։ Կրօնատարն ուրիշ ճշմարտութիւններն, բայց միայն Վլադիմիր կոմսուհւոյն անունը տալ, որով իւրաքանչիւր զք յարգանքով մէկդի քաջուհեաց ինքն թշուառութեան առնէ։ Նորա առաջինութիւններն և անսպասելի զմտախրութիւնն արդէն առակ դարձած էր ժողովրդեան բերանը, որ ինքն անցնելու ժամանակ միարեան օրհնեց կարգացին իրեն, և կը խնդրէին Աստուծէ որ հետաքընէ այն տարը՝ որ նոյն վայրկեանին ինքն չորս դէպքէ վրայ կախուած էր։ Նոյնպիսի յարգանաց ցոյց արուեստ իրեն նաև նախադասութիւն և այն ամեն օրհնեալ մէջ, զորս պէտք է կտրէր՝ մինչև դատաւարին սենեակը հասնելու համար։ Այս սենեակին մէջ ուրիշ զարգ չկար՝ բայց միայն մեծ խաչ մի, որ կախուած էր սեւ չուխաներու վրայ, որը դատաւարներուն բազմոցներէն սկսեալ՝ մինչև առաստաղը կը բարձրանային։ Վլադիմիր կոմսն՝ դատաւարաց առջ առնէ կանգնած՝ իւր վերնը լուռ կը պատրաստուէր։ Տօգոյն էր ինքն դէմքն, բայց անպակաս ալ՝ դատիւնն արտէ կը յայտնէր։ Այն վայրկեանին ի վեր՝ երբ կոմսին վրէժն միջնաբերդէն ընդունէր էր, որ և ինք վատասարտութեան զգացումն իրեն հետաքընէր էր, որով կը պատրաստէր ինքզինքը քանութեամբ իւր մահուան վերնը կրելու, իբրև արդար քառութիւն իւր եղբարայրականութեան։ Վիլհէմ հարգաւորներու մէջ խոստովանած էր իւր հեղանազորութիւնը, յայտնելով թէ ինչպէս զբաղուած փառախրութեան և զօրայիսի խորհուրդներէ, ժանուցներ էր երկու աւազակաց իւր հեղ

բոր նշանները՝ զինքն սպաննել տալու համար, և թէ յետոյ իւր խորհրդական խոստովանութիւնը կատարէր էր այդ զործոյ մասին առաջին Աստուծոյ, և թէ կը յուսար որ Աստուած և իւր եղբարն՝ վերէն իրեն թաղութիւն շնորհէ մեղքէն առաջ ի նկատի ունեւոր իւր զղումը։ Այս բացայայտութիւնն սաստիկ կերպով յագիւր էր ամբողջ դատարանը, և դատաւարը յետ երկար վերաքննելու՝ բերքն ներկայացուցիւր էին նախադասին իրենց վերնը, երբ յանկարծ զանազակ պաշտօններէն բարձրանալու ազգականք, և շատեց ատէք պերս հայուք և բարձրապատիւ օրիորդին՝ Ալլոյիսիա Վլադիմիր կոմսուհւոյն և Վիլհէմ և Ալլոյիսիա կոմսն (որ ներկայ էր դատարանին մէջ) մի և նոյն ժամանակին ազգական մարմանկցին։ Առաջինն զեւ ժամանակ չէր ունեցած ձեռքերով երեսը ծածկելու՝ լսելով դատարանունը, երբ սա արդէն իւր չորս բազկաց մէջ ձգէր էր ինքզինքը ոռոգելով արտաւար, զարմանք և արտաւար զունն պատահուելով բովանդակ ժողովականաց։

— Դուսար իմ, սիրեցեալ որդեակ իմ, ինչո՞ւ եկար այս տեղ, զուրկ ողորմուկ ձայնով կոմսն, խնայով մեղա մով ազատել ինքզինքը Ալլոյիսիայի գրկախառնութեանէն, թո՞ղ տուր, քու կայրդ այնքան հեղանազոր է՝ որ արժանի չէ քու անմեղ զգուհեղ սնլ ևս ընդունելու։

— Ո՛հ, կայր իմ, եթէ ինչ որ քու վրայգրէ դուրսուցած ես՝ ճշմարիտ են, զուն անոց լուռի պատիժը քաշէր ևս արդէն քու խղճմանացը զղմամբ, և Այս առաւ թեզի ներսում պարի շնորհէ, զուրկ օրիորդն՝ արտաճիլիկ հեղանազոր և հարգաւորելով չորս ձեռքերը, իբրև թէ ուզէր իւր արցունքով լուսալ շինել այն ձեռաց արտաւարութիւնը։ Աստուած պիտի ներէ քեզի, և իմ արտաւարութեան խառնուելով քու զղմանդ հետ քեզի համար զթութիւն պիտի ընդունին։

— Որդեակ իմ, դուսար իմ, քաղցրեկ է իմ Ալլոյիսիա, ևս արժանի չեմ քեզի կայր լինելու։

— Ես ալ, կայր իմ, քեզին պիտի չլինիմ որդիդ լինելու՝ եթէ այս տեղ քեզի հետ միասին չարաստներ։

— Որդեակն իմ, կ'ազաւեմ, կը կրկնէր կոմսն աղէւ խորը ձայնով, կ'ազաւեմ զեա հեռաքիչ, զուս կ'մտա այս տեղ չեա կարող կենալ... չեմ գիտեր զուս...

— Եւ ամեն բան գիտեմ, Հայր իմ, ամեն բան գիտեմ, բայց եթէ զուս պիտի...

Զկարգապէս զարեւոյրի բառն արտաբերելէ արտաւառ խղիւղեցին նորա ձայնը և ժառուած նոր յոգեմամբ ցատոց և սիրոյ՝ զրկեց իւր զգոխաւս (այլը) և յետոյ դառնալով զէպ 'ի դատաւարները՝ դուցին. « Պարսներ, խառնե՛ք, բռնէ գետ ինչ որ բռնե՛ք ունիք... Եթէ թնյլ տար ինձ հա ամեն բան լսե՛կ կ'ոգեմ... » և եթէ Հայրս այնքան արուժեթիւ ունի իւր ստակալի վէճուը լսելու, նորա գոռաւորն ալ նուազ քաջալի պիտի չլինէր... Եւ ինչ նորա մտա պիտի կանգնեմ, աւելցուցի՝ վերջին տասներեակն սըրբապետմամբ, և եթէ հարկ է որ նա մեռնի, մի ինձմէ աւելի կրնայ օգնել իրեն վերջին վայրկեանն... մի ինձմէ աւելի կարող է լաւագոյն կերպով նորա կեա մեռնել... » :

Այս արտաբերած տեսարանն ու խօսքերն՝ ամբողջ ժողովոյ աստիճանաւ ըրած էին, այն անաւոր սրբունք մէջ՝ իւրաքանչիւր որ արտասանէր ' ը թափէր և նոյն իսկ այն անձինք՝ որք քիչ առաջ՝ զուսմեմամբ հաւանութիւն կու տային Վլադիսլաւ կոմսին դատապարտութեան վճռուը, մոռնին հնձիկտանք և լացով իր յայտանին իրենց ցաւը՝ նորա և իւր անեման գաւաթի դառն վիճակին վրայ : Դա՛ տաւարներն ալ զգածուած էին, և չէին կարող իրենց զիրենց զայգի հնձեմելու կանխապէս այն վճռոյն համար, զոր բուն ախտաւ էին յարգաւորութիւնն կրտսերակեցիւ : Նախագահն կարգէ դուրս յուզուած՝ նշան մ'ըրած էր մեղքով, որով իւր զինուորականը կը յայտնէր օրինորդ կոմսուհունքն որդիական փափաքաստեղ, և պատուէր տուած էր պաշտօնէի մը՝ առնալ բերելու, որպէս զի Ալլըյիսիս կարկնայ իւր խորը քով նստիլ, մինչդեռ Հայրն ըստ օրինաց դատարանին պէտք էր որ կանգնած ծառի վայց երբ ամբողջ մտաուցին՝ մերժեմ և, դուրսեցնով՝ որ իւր խոր համար լինելիք դատապարտութեան վճռուը՝ նաեւ իւր անձին՝ համար էր, որովհետեւ նորմէն զուս չունէր ինչեւ ուրիշ երշնակութեան աւարակայ ոյս աշխարհիս վըրայ, և թէ էր փափակեր որ ինչն ալ նոյնպէս յարունկայս լէ արտեւելք վճռուը :

Այս աստն նախագահն ոտք ելաւ՝ հանգիստաւ լուսութեան մէջ, և զլուսը բանալով՝ անբացատրելի սըրբապետմամբ և զողջունով ձայնով՝ արժաստանութեան համառօտութիւնն ըրաւ, և մէջ բերելով՝ նոյն իսկ Վլադիսլաւ կոմսին նստալովանութիւնը, կրտսերակեցին այն վճռուը՝ որով կը դատապարտուէր նա զբեռեւելու նախ իւր պատուոյ տխրութիւններէ և աշխուսականութեան տառիւհաւնէն, և յետոյ մտածուելու դանձնէ մեղքը, և իրելաւելին հասարակաց երազարակին վրայ զվախառուելու : Հայրն և աղջիկն՝ երկուքն ալ կարծեա հաւասար քաջասրտութեամբ լսեցին այս անաւոր խօսքերը և բայց նախագահին վերջին բառը արտաբերելու աստն՝ Ալլըյիսիս ինքեաւ որ թանկն և մոռն վարձալսք մի իւր աչաց լցոյր կը ծածկէր... մարեցաւ ընկաւ իւր խոր բաղկաց մէջ :

Ալլուսիսիս կոմսին՝ որ աւժամանակ մի երկուք կրէր էր օրինորդ կոմսուհունքն ներկայութիւնէն՝ անեմելով որ խորը զուս հանելով՝ ամբողջ ժողովոյն կարեկանութիւնը գրաւէր էր, սրտին խորէն կ'ուրախանար իւր յաղթու-

թեան վրայ, երբ յանկարծ Հայրն Օլաւնդիէն, որուն ներկայութիւնը չէր տեսած, երեքսա իւր աչքերուն, որ քաղցութեան մէջէն դուրս ելաւ՝ զէպ 'ի դատապարտեալն առաջ՝ զնալով : Մահն Ալլուսիսիսիսիս աչքերուն տեղեան զարեւոյրի վրայի չլինէր՝ որքան այդ կրտսերակեցին երեքսան եղաւ, առաքի զողջունալով կը սպասէր թէ ինչ վերջ պիտի ունենար արդեօք այս նոր պատահարն : Ընդհանրական Վլադիսլաւ կոմսն սրտի հաւանութեամբ տեսաւ կրտսերակեցի վրայ հասնիլը : Եւ երբ օրինորդ կոմսուհին սկսաւ ուշաբերելի, Հայրն Օլաւնդիէն ծանր կերպով մտախօս դատաւորաց բեմին, և յետ զիրենց ողջունելու՝ սկսաւ խոսիլ :

— Բայ 'ի զովեանից, տեսաք իմ, (ըսաւ բարձր ձայնով՝ ամբողջին ուշադրութիւնն առ ինքն զրուսուը հաւամար, որք հեռաքրքրով եմար լեցուած այս նոր միջադէպին վերջնաւորութեան կը սպասէին, ինչ քաղցութեան մէջ այս տխուր տեսարանին) և բայ 'ի զովեանից՝ ուրիշ բան չեմ կարող յայտնել ձեր 'ի զործ դրած իմաստուն կերպին վրայոց, որով քննեցիք և վճռեցիք Վլադիսլաւ զէր Օլաւնդիէնին դատաստանը, բայց ուշադրութեան կարեւոր զարապայ մի կայ այս դատաւարութեան մէջ՝ որ մի պարագայ և ձեր առջև դնել, որովհետեւ ներկայ գտաւ նուոր անձանց մէջ ինձ միայն ծանօթ է : Եթէ դուք Վլադիսլաւ կոմսը դատապարտեցիք այն պատճառաւ որ իւր եղբոր կենաց դէմ եղեռնաւոր որդայլծներ լարած է, ձեր վճռն չափէ դուրս խիստ եղբւր և իսկ եթէ հաստաւ իրական 'ի զործ դրուած և լրացած եղբայրաստեղծութեան մէջ է, դուք սխալման մէջ կը գտնուիք...

Կրտսերակեցին մի ընդհանրաց իւր խոսիլը՝ իրեն չունչ առնելու համար : Այնտեղ աչքերը նորա վերայ անհուած էին՝ կարգէ դուրս անհնազատութեան անձնաւնէն, և տեղեան մեծ էր հաւասարակաց կարմանքն և կեռաւ, քրքրելի անկեղծութիւնն, որ ոչ դատաւարք և ոչ նոյն իսկ նախագահն չէին մտածեր կրտսերակեցին խօսքն ընդհանուր : Յետ քանի մը վայրկեան ազգու միտազամայն աւաւոր լուսութեան՝ սկսաւ նա իւր խօսքը շարունակել ծանր և ուրոշ արտասանող ձայնով :

— Առանց դիտելու, տեսաք իմ, սխալման մէջ կը գտնուիք : Դուք դատապարտած էք Վլադիսլաւ կոմսը՝ յետիւղ երկու աւաղակայ քաղցապատութեան և նոյն իսկ իւր անհնազան խօսքովանութեան վրայ : Բայց անեմաւ իմ խաբարած են, Վլադիսլաւ եղբայրն զեա կ'աղարկէ...

— Դժու կ'ապրէ... զուրկ մարդով ժողովարանին մէջ բերնով... և արագ և խորին և դանձնաց հնձմանց դղբու դիմին արձապատեց տուաւ սրտին կամարակալին մէջ :

— Կ'ապրէ, կրկնեց անբացատրելի զգացման ձայնով կոմսն Վլադիսլաւ : Ո՛ր է, ո՛ր է, ինչեմ իւր ոտքերը, պաղատեմ իմէ ներուռ...

— Եւ ինչ սաղապեմ, Հայր իմ, կարող եք ալ մեզի նորա ուղի լինելուն, վրայ բերաւ նախագահն՝ իւր խորին զարմանքն արթննալով :

— Ալլապեցին ձեր աչաց առջև է, պատախանեց կրտսերակեցին, աղեռութեամբ վեր վերընեցնով իւր վեղարը և զէպ 'ի թիկունքը մեղնով. ևս ուր փոխապատ Վլադիսլաւ :

— Ի՞նչն է, Բնքն է, Փիլիպպոսն է, զուշեցին ամեն շրթուհը:

— Եղբայրս է, Փիլիպպոսն է, Բնքն է՝ զոր ես ըստ պաննել ուղեցի, կ'ըսէր Վիլհէմ, ձգելով ինքզինը իւր հղթոր ոռնց առնէ: — Բայց յարգելի կրօնաւորն զինչ ջըն իւր բազկացը մէջ վերթոցիւր էր, և իրենց արտաւորեց իւրաքանչիւր կը խառնուէին:

— Եղբայր իմ... Փիլիպպոս... ամենամեծ է յանցանքս... կը միմեջէր չեղկատանգ զատապարտեալն... Եղբայր իմ, թո՛ղ որ ուղեցիդ կամբուրեմ, ես թշուառական արարանի չեմ ապրելու և քու զգուշանքդ ընդունելու...:

— Վիլհէմ, Վիլհէմ. արգէն քեզի չիմ ըսած՝ որ ամեն բան ներուած է, ըստ կրօնաւորն:

— Իսր եղբայրն, իւր եղբայրն իրեն կը ներէ, կը զուէր ամբոխն: Աստուծո ալ կը ներէ իրեն. մարդկային արգարութիւնն ալ պէտք է ներէ:

Արգէն նախազան անծայր ճանաչելով կատարելապէս որ Մոն-Բլանդէին կրօնաւորն էր նոյն ինքն Փիլիպպոս Վլադիսլաւ, տեղեկագիր ուղարկած էր առ զուսմն Աբրայի, ժանուցանելով այս տարօրինակ դատարկութեան մէջ ճանդիպած ամեն մի պարագայները:

Միեւնոյն երկու եղբայր փոխադարձ արտասուած զիրար կ'ուռնէին, Ալոյսիոսի ուշք բուշտութիւն տեղեկեմ էր: Փանի մը խոց բառական կղզն բոցարարելու իրեն և ճակցընելու ճանդիպած իրողութիւնը: Անընդհատ իւր ճոր և ճորհքոր զրկաց մէջ զգուշանելով՝ այն ատեն միայն ճակցընալ թէ ինչ պատճառաւ այնքան ինքնալ և զուէր ցուցիւր էր թէ իրեն և թէ իւր ճորը վրայ այն բարի կրօնաւորն:

Միւս կողմէն ամբողջ լսելով որ տեղեկագիրն ուղարկուած էր առ կուսակալն, անամբիւր կը սպասէր պատասխանին. և պատասխանն ճանաչելու շուշացաւ: Թէպէն ամենախորին լուսթիւն տիրեց, և նախազան ոտք հիւնելով՝ կարգաց բարձրամայն ճետեալ պատասխանը:

« Զանուն Նորին Վեհափառութեան՝ Լայսիոս Փիլիպպոս Երկրորդի, թաղանթին բովանդակ Սպանիոյ և Հնդկաց, Դքսին Բուրգոյնի, Կոմսին Փլանդերիոյ, և Դքսին Բրաբանտի և այլն, և այլն, և այլն 'ի շը: Եորս Փիլիպպոս Վանդեր Օպպարտենին, Կոմսին և Վլադիսլաւ, Նորին Պայծառութեան՝ Ստորին-Նիստի ճանդաց Բնդհանոր Կուսակալն, թաղանթական արտասուածով՝ կը շնորհէ ներուած Վիլհէմ Վանդեր Օպպարտենին, իսկու պայտանա սակայն՝ որ վաղը առաւ: Ետեան՝ Սրբուհի-Պիղիպի-Բնդհանոր Եկեղեցի: Եւ այն զբան առնի՝ ճանդիտաւոր ներողութիւն պիտի յանգնէ իւր յանցանքս »:

Հալու թէ վնասն ընթերցումն աւարտեցաւ՝ ամբողջ արտախն մէջ լնչեց զղբըգնածայն ծախախարութեանց շատայնան՝ ճաղմարարաբա աղալակներու նստ, թէ կիցքն Նորին Վեհափառութեան՝ Սպանիոյ թաղանթն. կիցքն Նորին Պայծառութեան՝ Ալեքսիոս Գլխի Փիլիպպոս Վլադիսլաւ:

Համարել շուտով տարածուեցաւ 'ի Բրիտանի: Իս մինչդեռ Վլադիսլաւ Օպպարտենն ընտանիքն կ'երթային իրենց շնորհակալութիւնը մատուցանելու Աբրայի Դքսին՝ առ

Վիլհէմ ցոյց առած մարդասիրութեան ճամբը, Ալեքսիոս Վլադիսլաւ կոմսն առն կը քաղուէր՝ սրտին մէջ կատարել թարկութեամբ իւր զուգարով միանգամայն որ լընքին թէ Փիլիպպոսն և իւր քննորդին յայտնեն կուսակալին զատուականութեան ժամանակ իւր ընտան չար ընթացքն իրենց դէմ:

Գլխին առնէ ինչեւի՞ր Վիլհէմ նորա ուղեքն ինչաւ արտասուած թաղանթով:

— Վեր կ'անգնէ, պարոն Վիլհէմ, ես քեզ շնորհեցի կեանքդ և աստիճանեղ զրկութիւն 'ի շնորհն հղթորդ, ըստ խիստ ձայնով, քայց զուն զրկուած պիտի մտաքուստ աստացուածներեղ և պատուառնեներեղ, որք իրաւամբ անգրանիկ հղթորդ կը վերաբերին:

— Երանի թէ, տեր իմ, զուշեց Վիլհէմ, երանի թէ ընտ փառասիրութեան ունեցած չլինէի զանոնց ունեցանլու: շատ մը վշտեմ և խղճմտանաց խալթերէ պատառնացած կը լինէի:

— Իսկ ես, տեր իմ, իրեն կը թողում այն ամենը, ըստ Փիլիպպոսի. ես քանակ կ'եմ կրօնաւոր, և ինծի բանի չին զար երկրորդ մեծութիւններն... բան մի զուրցեմ, հղթոր իմ, վրայ բերաւ՝ տեսնելով որ Վիլհէմ ընդհատել 'ի զուէր իւր խոսքը, եթէ զուն չես ուղեք ընդունել զանոնք՝ թող ծառայան իրրեւ օժիւ իմ հղթորդը: Եւ քու զատուած Ալոյսիոսի, որ այնքան բարեպաշտ է և անմասնաւոր:

Ուրք բան կրցաւ զուրցել այսպիսի կարգադրութեան վրայ: Ալոյսիոս ընկաւ իւր ճորհքոր ճաղկաց մէջ՝ ոտաւ գնելով արտասուած: Զարգէլի կրօնաւոր ինքրեց Աբրայի դքսէն՝ որ ներէ իրենց դէպ 'ի խղիւղական պատանին գնալու, ուր իրենց իրրեւ յաղթանակել ընդունելութիւն մ'եղաւ:

Գ Լ Ո Ւ Ի Ե

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՆՅԵԼՈՅՆ ԵՒ ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Զալորդ որը մինչդեռ Վիլհէմ՝ Աբրայի Դքսին պաշտար կանխելով՝ կը հասարէր խոնարհութեան ճանդիտաւոր ներուած ինչերկու տխուր արարողութիւնը, Փիլիպպոս պատանց կուսակալին թէ ինչ կիրպով ապառտած էր խալիոյ մէջ մարդասպանաց կարուածներ: Մարդասպանը ըստ մի զայոյնի կարուածներով զինքը վերաւորեր էին Պոմպիլիանի զգնէն քիչ նստաւ: քայց երբ մեռած կարծելով՝ նստանք էին՝ իրենց դրծած հղթորն վրայ խոտակցելով իրարու նստ, կրօնաւոր մի շուրջ զանոնք ինծած՝ անցիւր էր այն տեղէն: Բարի Սամարացոյն նման՝ ինչեւի՞ր իւր զբառուէն մատակեր էր առ այն՝ զոր զինակ կը կարծէր, քայց դեռ շնորհութեան մայրող տեսնելով վրան ճառակով իւր դրաւորն վրայ վանքը տարած էր:

« Վերջերս խնամքը զարմանուելով, շարունակեց Փիլիպպոս, շուտով ինքզինցս զուր: Փանի մը բառեր՝ զորն մարդասպաններէն լսեմ էի, ինծի ճակցընոցն իրենց եղեռնադրածութեան պատճառը և ճանցուցքն

այն անձն որ գերեցեալ յորդորեր էր 'ի սպասութիւնս Այս Ժամանակութիւնս ինձ արեամբաբար առաւ այսպիսի մարտի մը որ այնքան ամեն տեսակ նենգաւորութիւնք կը գտնուէին: Որովհետք որ եղբորս պատիժը յանձնեմ իւր խղճմանսց խալիքներն, չաղուեցայ կրօնաւորի զգեստը, և վանքին մեծաւորէն խնդրեցի՝ որ արդիւն իմ կրօնաւորաց երբեք չխոսելու այս զիպտանալ վերայ, որպէս զի առանձնակեցութիւնս չյայտնուի:

« Դատ ասորինք խաղաղութեամբ անցուցի այն միայն նարանի մէջ, և միայն սուրբ կարգերն ընդունելու ժամանակս իմացուցի Սրբազան փառնայապետին իմ մի լինելու: Կը փափաքէի խորհիւնս տեսնել և այնտեղ ամենէն անծանօթ սարկիւլ Նորին Սրբազնութեան յանձն: Նարարակն թղթեր առաւ ինձ՝ ողջւելալ առ Աբրահմ Սուրբ Պետրոս Վանաց, որ Կանգի Մոն-Բլանդէնի վրայ չհիտուած էր, և աս ընդունուեցայ այն վանքին մէջ շարք Ազատաբնա Օղակաղթի անուան ներքն:

« Առաւածն գէպեալ ամռանը մի ինքզինքս երկնանի կը համարեմ՝ որ կարող եղայ եղբորս աշատան և ըսն նորեակալ եմ Աստուծոյ որ պարգևեց զարմալ եղբորս զատե՛ր իւր խոր կենսեց, չոր մի՛ զոր այնքան զորո՛ւ վաղեմ կը սիրէ: Երբեքդ ամենախնձ երկնակութիւնն շնորհք ինձ կարեկանու ներկ այն անձին՝ որ երբեմն իմ կենացս զեմ որդալսեցիք լարած է. թշուառ եղբայրս արդէն թաւալանէ աւելի պատիժ կրած է իւր խալէ՛ խալիքներն: և իւր գլխուն կը ընէ իւր եղբւ՛ռ նազարէութիւնը: Ինքն ա՛յ ինչպէս երբեմն Դուսիթ մարգարէ՛ն՝ ըսաւ առ Աստուած. Զսիրտ քեկեալ և ըսն խոնար, Աստուած, մի՛ արհամարհեր: և Աստուած իւր խալիքաց լսեց: Դորա Գուսարն զգլման զորժը քրայոցս՝ վառն զի անմահիլ թափած արտասուածքն՝ աստուծային զթութեան կշիռքին մէջ մեծ Ժանրութիւն ունի »:

Այսպի զուրս թէպէս և անզգայուն և խառախորտ բնաւորութեամբ մէկն էր, սակայն շատ յաղաւթաւ յարգելի կրօնաւորին պատմութիւնէն: Կը պատկանար քրիստոնէական այնքան անձնաւորութեան, այնքան խորին խոնարութեան, այնքան սերտ սիրոյ և մասնաւոր այնքան անկեղծ. և շարքիտ անյիշատարութեան և այնքան լուսնի ներդաշնութեան վրայ, որք կրօնաւորին արտէն կարծես զուրս կը գեպանէին: Խորին մեծ քարակց ունեցաւ գէպ 'ի նա, և միայն նորա ունեցած արմատեց ճամար կարծես մտապատ թուրովիկն այն և զեռնաղաղութիւնը որ ինքի կապ էր վիճելի գաւաթին և նոսնաքար թղլլ առաւ որ վերինն շարունակէ կեցելու իւր կոմս վլաղեպալու պատասխանը:

Անկեանցալոր եղաւ երկու եղբորս ճամար ալ այն վայրկեան երբ վերադարձան իրենց պալատը, ուր իւրենց նախընթաց կենաց այնքան տարիները միասին անցուցուէին: Դարձեալ միացած լինելու ուրախութեան ինն ամեն անցեալ տետրս յիշատակները կը փարատէր: Ամեն ժամանակն և մասնաւոր ծերունի անուան՝ լէին զիտե՛ր ինչ կերպով յայտնի ընէին իրենց պատկազաւ և արտի ճիշտութեամբ: Այլիսիս իւր յարգելի խորհրդոր ծուռկերուն փարկով նորա մեծագործ արտասուց կը թրլէր. « Աստուած է՝ որ ամեն բան աւարիտեց, կը կրկնէր կրօնաւորն յուզեալ ձայնով, նորա զթութիւնն անսահման է. ինքն է՝ որ կը ներէ և կ'որհնէ, ինքն է

որ կը միացունէ ճամանակները և կը միխթարէ: Վիլհէմ, երկնակի եմ ես... բայց ասկեց վերլը զեռնաւոր երկնակի պիտի լինիմ ճու երկնակութեանը պատճառաւ: և Վիլհէմ չէր կրնար այնպիսի քաջաբարութիւն մի գտնել՝ որ յայտնէր իւր սրտին խոր յուզեալ զգացումները: « Ա՛յ աս իմն լեմ, ըսաւ վերնապէս, ամեն բան քեզի կը պարտուի, խաղաղութեան, պատճառ, կենսեց, փրկութեան: Եւրոյ իմ կենսեց պատճառ և նոսնա քեզի նուիրուած պիտի լինի »:

Երեկոյնի՛ երբ արտերու կարգէ զուրս յուզումներն փոքր ինչ կանգարուեցան, Վիլհէմ խնդրեց եղբորէն քանի մը մանրամասն Ժանրութեան տալ այսպիսի պատկերի դիտումածի մի պարագայանքով վրայ: Դատ զուսարկեմիս քիչաւ կրօնաւորն այս խնդրեց՝ չուզէ լով զառն յիշատակները արմընընդուն: Բայց չկարողա՞ ցաւ զեմ զենկ եղբորը թախանձանաց, և պատմեց նա մասուն կերպով ինչպէս ըրած էր Այսպի զպիսի, թէ որպիսի օգնութեամբ աշատեմ էր Նախախնարութեան իւր կենսեցը: « Եւ այն մտնելու վերլը, աւելցուց, մէկ նախիկ խոնարս եղաւ Ժանրութեան աշխարհէս այն սխաւ լանքը՝ զոր 'ի զորժ գրած էր վայրկեանակաւ մուրաւութեան այն անձն՝ զոր երկիրս վրայ ամենէն աւելի կը սիրէի: Միեմտուն ինձ խոստացաւ անշնորհիկ պատկերը պատկերու զայն, և անշնորհիկն կու տար ինձի այն ա՛մն զործերու վրայոց՝ որք շատովայ մէջ եղած գէպքին նա յարաբարութեան ունէին: Աստուած այս շնորհքն բրաւ ինձի, Վիլհէմ, որ քեզի զեմ բնաւ ամենէն և ոչ թի՛քն անզամ վրէժխնդրութեան պայտաւն չունէ՛ ցայ երբեք: և մասնաւոր թէ վա՛րժացած պիտի լինէ՛ մառախլութեան նախաւորելէ անմիջապէս յետոյ՝ զպալու ձգելու ինքզինքս ըսա թաղաղեց մէջ, եթէ վախ զգացած լինէի իմ ներկայութեանը ճու կենացը ձեռքած օրերը թախաւորելու: Այժմ կրնամ ըսել քեզ, Վիլհէմ, աւելցուց կրօնաւորն՝ սեղծելով իւր եղբոր լեկքը, որ առ մարդաց թէ՛ աւելի օրապալակ կրնամ լինել քեզի՛ իմ կենսեց, որ այնպիսի երաշխի կերպով ազատուած էր, նուիրելով Սուրբ Միքայիլին պաշտման և սուրբ կերպութեան կրօնաւորութեան: Վա՛րժեց յարգելի առաջնորդն կը խախտուէր զիս անշնորհութեանց մէջ, և կը բացայայտէր ինձ՝ որ երկիրս կարծեցեալ մեծութիւն ներք, արդժէ կրճարելովս իրեն թէ զու մի կրտաւոր լինէի, ոչինչ եմ անանցանելի բարեպառ առել: և Եւրոյս սիրտս երկարաւոր Ժանրութեանից տարուերբուսմ՝ կը ճուզուէր թաղաղաւթեամբ անցելուն և ներկային և ապապային, այն իմաստուն բովելի կը կանգարուեցնէր շուտով կրած խաղաղութեանիս: և կ'ուսուցանէր ինձ ընդարձակ խաղաղ գտնելու այն նոր կենաց մէջ զոր ընդգրկէր էի: Եւ յերաւել, երբ թաղաղաւթութեան կը ձեռքէի Նախախնարութեան ինձի պարգեան ապաստան նարարակն մէջ թաղաղաւթ խաղաղութիւնն և նաղաղութեանը աշխարհի խաղաղութեան և խաղաղութեան նա, երբոր լորս կողմն տեսնուած բարեպառութիւնը, սեղը, անանախորհրդութիւնը կը զուգայալուէի այն վառ կրքերուն նա՛մ որք ևս աստիճան մարդկանց շատութեան սիրտը, ինչպիսիք երբեմն կը համարէի՝ որ այնքան վշտերէ և դառն մտաւանդութիւններէ ազատած էի: Մտածութիւն մը միայն՝ որ ստեղծ ստեղծ զիս կը

զիշուէի, և որուն զէմ ամեն տառաջորութիւններս կը
վշտուէին՝ ինչս յիշատակէի էր, որ... » :

Այս վերջին խաղաքուս՝ Վիլնէմ ցաւագին ազադակ
մ'արձակեց, և դողդոջուն կերպով սեղիւնով կրճատու-
րին մտնեց։ « Ո՛ր, եղբայր իմ ըստ, եթէ զխոնկայիք
թէ մըզակ սինգամ յոս յիշատակից նաեւ կը խոնտուէր
մեր ծնողին յիշատակը, որուն մահը ես ինչս երազե-
ցի... Եթէ զխոնկայիք թէ այս մասնութիւնն ինչպիսիք
զարեւոտիկ խելէ խաղկեմու մասնակ է սիրտս. ո՛վ... » :
Առաւ արտասուցալ յաւերջեցին Վիլնէմ այս զգացմանց
արտայայտութեան, որովք ողորտած էր նորտ սիրտն։
Յարգելի կրճատորն երկար տանի լուռ ժառց, որպէս
զի աշտաւ տապաբեղ այս այն արտասուցալ և ողորտ՝
որք կը մոխթարէին իւր թշուառ եղբայրը։ « Լնորոյր,
ըստ վերջապէս, լնորոյր, եղբայր իմ, կ'ապշուի՞ պա-
ղտասանը, այդ մահաբաւաստութիւններն ինձ կ'արեւոյր են,
կարտա եմ ես տնոնք իմ վրաս ապշած յուզմանը...
Ո՛ր, կը յիշեմ և երբեք մտքս պիտի չեմնեն ինչս մա-
նուան մասնակին առ իս ուղղած վերջին խաղաքը...
Քուս յիշատակը միշտ իւր մտաց առնչէի, և տնոնք
չըթեմք վայ՝ մինչև վերջին լուռը տուած տանն։
Երբեք պիտի չմոռնամ այն անգիտաւոր վայրկեանը՝
երբ յարգելի ծերունայն ուժմթափ մեղսներն իմ վրաս
անգիտեցան զիս օրհնելու նամար. — Վիլնէմ, ըստ
ինձ նուազեալ մայնով, զուն որդեակը վերջինն ես և
միակ ժառցածն, Առաւուսած պաւտական լինի քեզ, որ-
դեակ իմ... Եղբայր մ'ունենէ՛ր որ օրհնակ էր ամեն ա-
ռաքանութեան, զարեւոտիկ ձախորդութիւն իմ խելց
յայտնակցի զինքը մեր զգէնէ. նորա մահն ինչս ալ եւ
բազեց. բայց այն սիրելի որդեակ յիշատակն, այն վրա-
ստութիւնն թէ նա ինքն և քեզն նամար կը բարեւ,
խաւս առ Առաւուսը, որուն աղքատ ևստատարութիւնս
ծառայեց, վերջին մամուս քաղցրութիւնը կը պատնա-
ռեն... Միտումս այս վայրկեանն, Վիլնէմ, մէկ քան
միայն կը յանձնարարեմ քեզի, որ տնուան և ստա-
րեանոցս մասնակը կ'աւծ տանե՛ք՝ իստան մասնակը լի-
նել նաեւ, անգիտեցի եղբորդ առաքանութեանց... : —
Այս խաղաքս զորս յարգելի ծերունայն այնպիսի նա-
դիտական պարագայք մէջ արտասրեց՝ սիրտս կ'երեւեւ,
ցին՝ Դոնաթ զրի՛ առանց ըստ մ'ալ նշնչ կարեկալուս.
Մանուան քրտինք թափեցաւ երեսէս. և երբ նայրենի
աչն վերջին անգամ մ'ալ խաղին նշուր դողմեց զըլ-
խուս վրայ՝ անկատառ անելի առտն էր քան թէ օրեւս
ստակներն պաշտօն մասնորդ։ Այնքան տախարիկ էր նա-
մարէի ինչգիւնս այն քեանն օրնութիւնն ընդունելու,
որ չըթեմքս բացտրեցան զարեւոտիկ եղեւնադարձու-
թիւնն խառնողութեանը. բայց Առաւուս չթողեց՝ որ այն-
պիսի քառեմին զաւանձութեան մի յայտնութիւնն՝
մեր եղելիկ ինչ վերջին վայրկեանները թուանաւորէր։
Հիմա վերաւստա կը լինիմ որ քու աշխատախորհ նե-
րողաւորութիւնը և յանձն առած փրցանակն զնոնք
կ'աւծ է պատնաւ՝ որով ընդունեցայ նայրենի օրնու-
թեան ամենամեծ շնորհը. փոխանակ անխիթ՝ որուն
արժանի եմ » :

« Հորս անաւ, վրայ բերու բարի կրօնաւորն, քիւ
յետայ ծանօթ կ'աւծ ինձ այն տեղեկութիւններէն՝ զորս
տնուազակի կերպով մեղք կը բերէի այն ամեն քանի

վրայց՝ որք յարաբերութիւն ունէին մեր ընտանեաց
նաւ։ Այն օրն 'ի վեր անելիս ես քաճոյնեայ աշխա-
րէս, և լատ տարիներ տնոնքի՛ միայն կենացս մէջ զորս
ծած յանցանալս քաւութիւնն դանկելս պրաշտեց, և եղ-
բորս վրայ երկնային շնորհներն ինչգիւնելու մաղկու-
նայն յաւանքին մի մասն նախքան էի տառապաւառ,
նախան աւամանց. մեծաւորներս պատշաճ դատեցան սուրբ
կարգերն ինձ շնորհելու։ Իմ բերումս էր նորիկելու ինչ-
զինքն յատկութիւնն միեմակին, բայց այս փափակասաց
ստատիկ էր նախաւակէր այն զգացումի՝ որով կ'ընչեմ
նայրենիքս տեսնելու։ Այնքի պատշաճ և օգտաւաւ գա-
տեցին մեծաւորներս՝ որ այս վերջինը կատարեմ... և
այս որդեգրութեանս մէջ ալ զարթեալ կը պնտնայնամ
Առաւուսը նախախնամութեան վրայ, որ լուզեց այնքան
նեղաւոր ծովորու տապախողով իմ նեղանալս, որով
պիտի չգարեանայ անբաժնելու ներկայութեանը աշա-
տելու եղբայրս անհնազատն թշուառութիւններէ։ Յաւեց
մեկնեցայ Հաւովմէն, վանքէս և խոնարկ կրօնաւորներէն,
որք ինձի նկատել տուէր էին երբեքս վրայ երկնային խա-
ղաղութեան կրօնակն տեսարանը։ Հասցն նայրենի եր-
կիրս՝ քաղի մեծանուն յուզմամբ, ուր միշտ գրեթէ նուա-
րէլ ու մեռելի՛ անծանօթ ժաղով ամենուն և ամեն ա-
ւանն, Բրիգուէլ կ'աւծ տեսնէ՝ նայրենի տուններին տեսնե-
լու փափաքանացս ընդշնամեց, բայց չուզեց զրկել զիս
այն անհաւելի խնդրէն՝ զոր զգայրի Ս. Գրիգորի ինչեւ
զինքն երթալով աղօթելու, ուր մեր մանկութեան օրեւ-
րածի՛ մեր ընտանեաց նաեւ միայնի կ'երթայինք։ Առաւու-
ս ծածնի տեղանքն առնէ ինչեւ, ծածր գնելով այն աղ-
թարանիկներուն վրայ՝ ուր լատ անգամ ծերտաղիկ տնոնք
էին բարեպաշտ մայրերիւն և յարգելի նայրերիւն, սիր-
տըս Առաւուսը առնէ կը զեղորէ՛ր Գրու ինքը, և Վիլնէմ,
զու ինքը էիք մանուանիք երբ իմ արտաստախառն ա-
ղաքանացս։ Այն արտասուց զաւանձութիւն լուռէին ընաւ.
տառաւ կը նստէին և կ'ոտղւէին մտաւրան յատակը։ Առ-
աւուսն անբաժնաբերէ խաղաղութիւն մը կը թողաւս,
բնոյնըքն արտիս մէջ։ Այսքան խոտկալուց կենաց տան-
նակներէ վերը կը նեղատեսէի երջանիկ ապագայ մի. և
տառեց կարեկալուս նախախնակն այն պարագաները որ
զմեզ պիտի միաւորէին զարեւոյր, այն վայրկեանն զգա-
րս որ յաւայ քաղցր նշուլ մի ծաղեց արտիս մէջ... Երկու
ծամ այս զիջրիս մէջ ժառց, այնպիսի երթանկութիւն մի
զգալով՝ որպ զպապաւորը չեմ կարող տալ։ Չուզելով եր-
կար մասնակն Բրիգուէլ ժաղ՝ վանքի լուսով Մոն-Բլաւս-
զէն. ուր աղքատն ընդունեցաւ զիս ամենամեծ սիրով։
Հաստ անգամ զքեզ տեսնելու և զրկելու և սիրոյս ևս-
տատկը ցողընելու փափոքն արտւել կ'անցնէր, բայց
վախելով որ յայտնուիլս կ'աւանդէր արթնընդունելու
պատճառ լինի, և մտնուածը այս մտածելով որ նախա-
խնամութիւնն ինչքին մեր միտնալուսն պարագաները պի-
տի մտածել արարէի՝ իմ մանցողութեան դեռ քարտանակելու
ևստատարութիւնն կու տային։ Որ մի՛ մտածել մի՛ զրեւ-
րէի էի քեզ՝ կորն և սիրալիր, ևստեղով որ կ'անցաւ սուղա-
նուած էր զքեզ սիրելու և քեզի նուիրելու նամար,
զարթեալ քեզի անհնազատութիւնն պատճառեալ և սրտից
խաղաղութիւնն յաղաքելու վախն զիս եւ կ'եղեցաւ. և ես
ալ այն օրն 'ի վեր անախաւակի որդեակն ըրի՛ վանքի
լուռութեան մէջ թողելու տանն ինչքես և փափաքներս,

կուլի վստահութեամբ յանձնելով զիս աստուածային նախախնամող կամայ: Ամեն որ մասնաշաղկապ ուր որ պատարագին դիմումը, կը նուիրէի զիս կամար, ժամանակն որ աստարի վստախուս երևանալով ինքնինքն անզամ կ'անհետացնէ և ամենազգուշաբար սերը կը տկարացնէ, որ քանի որ անկէ ևս կը վաւեր սոյն բարեբաղան ժամանակն որով քու երկնային լինելը կը բազմայի: Իրում և որ սպարախն ևս զուն երկնային կ'երևային: Աստուան նախախնամ և բարձր պատիւններու ժառանգ, հասարակաց մեծաբանքով շրջապատուած, լայն որդայի մի՛ որ օրինակ կամարուած էր իրուլի աստղերութեան, անխառն երկնային լինելը կը կարծուէր. քաց ևս չէի կարող անդիտանալ թէ որչափ զանուկութեանքով թուանալուած էր զու հետեւը անցելուն յիշատակը: Այս մասնութեանքով զբաղուած էր միայն մանուշակ մեր անկախելի ժամութեան նախընթաց շաբաթեան մէջ: Սրբայ կուսին բարեխառնութիւնը խնդրելով ինքնօրայ յատուկ ինքնաանդուութիւն մի կատարած էի առ Աստուած: Առանց որով զապափար մ'ունենալու լինելիքն՝ վերակից վարդը անհետըստ էր սիրտս կարծես նախող պատուաներու և զմարտ կատարածի մը նախազգացումը կը հրէի: Երբեք չէի կարող երևակայել անզամ ինչ որ մեղի կամար ասմաններ էր աստուածային նախախնամութիւնը, և այն զարմանալի պարագաները՝ որովք պիտի միացնէր ինքն երկու մէկմէկը ըստնուած սրտեր, որք զիրար սիրելու սկզբան յարմարաբար ստեղծուէր էին: Դ՛

Այս վարդին խոսքերս արտասանած ատեն, յարգելի կրօնաւորին աչքերէն քանի մը խոշոր կաթիլք արտասուաց թափեցան. և Վիլհէմ ձգեց զարմալ ինքզինքը նորա բազկաց մէջ և քանի մը վայրկեան նորա կրտսերին վրայ սեղմուած մնաց. « Ամեն բան զիցի պարտական և առ ըստ իւր եղբոր, և իմէ ինծի կամար պիտի ծագէ երջանիկ օրերու ապագայ մի՛ այն ալ եղբայրական սիրողը և եռանդուն ազգովից արգելքը պիտի լինի: Կենեաց մնացած ժամանակը զուս պիտի լինի իմ զբաղմիւր և առաջնորդս, ինչպէս եղբար ազատաբարս. զիցի պարտական եմ իմ կենեաց. զիցի պիտի պարտիմ նաև փրկուս: Իրանս: Դ՛

Յաւելը օրը Ս. Գիւղիգի ընդարձակ հեղեղեցին կանաչ լեռնաւոր էր անկամար ժողովրդեան բազմութեամբ: Հաստաց սոյն երանդուն դարուն մէջ՝ ամեղ բանէ առաջ միշտ Աստուծոյ օգնութիւնն կը խնայէր նեղութեանց ժամանակ, և զոնով ինքն կը մասնաշաղկապ բարեխառն զիպաց մէջ, որք կամ աւրուութեան և կամ ընտանեաց ուսուցիչութեան տալիք կը լինէր: Հայրն Օլուանդին կանաչ դիմաւոր պարտաւոր պիտի մասնաշաղկապէր՝ Աստուծոյ աստիճան ցոյցած երախտեաց շնորհակալ լինելու կամար: Կարգէ զուրս ամփոփում և ինքնաանդուութիւն տիրած էր ամբողջին վրայ, ամեն որ աստի և վառ սրտայալ զիպաց դուռուած էր՝ անհնելով ստեղծին զիմաց ծուրը զբաժնէ Վիլհէմ կոմսն և իւր Արշիպիս դուռուց՝ ամենախորին խոլման մէջ ընկնալով: Երբ յարգելի կրօնաւորին

Փիլիպպոս Վլադիսլաւ կոմսն, որ քստն տարիներէ ի վեր մեռած կը համարուէր, երեքուս քանակապական պատարագի զգեստներով զարդարուած՝ անկապ սարսուռ մի մանգարանաց և զարմանաց ամբողջ տարիսին վրայ տիրէր: Ամենուն աչքերն կը դառնային մերթ զիտելու սուրբ Սեղանոյն արձանաւոր պաշտօնեային, որ այնքան երկար տարիքի զիցիցանկան անհնախորհրութեամբ աշխարհէ ծանկոտած մնացեր էր, և մերթ նորա եղբոր վերայ, որ թելպէտ և մեծ յանցաւոր էր՝ այլ ետև մեծ ապախարող եղած էր, և մերթ քարեպաշտութեան և ապաքինութեանց այն իրեշտակին վրայ, որոյ անմեղութիւնն իւր ընտանեաց վրայ ինչպէս էր երկնից օրնուութիւնը:

Հաղորդութեան անդիտուող վայրկեանին Վիլհէմ և նորա դուռուց ամենամեծ ամփոփմամբ զեւթի սեղանը մտնեցան. և կրօնաւորն ըստինքն իրենց երկնաւոր և առնապական Հայր՝ զԳառնէ Աստուծոյ: Այս վստի և սրբաշաղկապ տեսարանն ամեն ներկայ եղողաց արտասուաց պատճառ եղաւ. ամենքը ծուրը դրին հեղեղեցոյ աստիճանաց վրայ և զեռնամած՝ օրնեցին զԱստուած քարութեան և սիրոյ, որոյ զթուլիւնն բազմապատիկ հզօն էր այն երբեք ցրտեալ ընտանեաց վրայ:

Երբ սուրբ պատարագին մասնաշաղկապն անցնէր վերջը Վլաւիս կոմսին իրենց պաշտող դարձան, ամբողջ բազմութիւնն մարդկանց ընկերակից եղաւ իրենց մեղիք քննկարտին դուռը: Ամբողջին պատկառանաց լուսութիւնն կ'ընդհատուէր մնացն կեցողներու աղաղակաւ ի պատիւ յարգելի կրօնաւորին, և արքայան երգերու ներշնչանալովութեամբ:

Հայրն Օլուանդին (այս անուամբ մնաց զինքը կը ճանչնանք) քանի մ'օր միայն մնաց եղբոր տունը, և հաջորդ ամենայն թափառանալով Վիլհէմի՝ կամուրջ նա իւր եղբայրը որ իւր կրօնաւորական պարտքն կը ընտաղատուր զինքը վերադառնալու ի վստի: Միեմելու ատեն՝ Վիլհէմ ձգեց ինքզինքը նորա ասից առիւ, թափանձագին խնդրելով, որ իւր օրնուութիւնը շնորհ և ապշելով որ նորանոր շնորհ և լոյս ինչպէս իրեն կամար Աստուծոյ: « Մտածութիւն մ'ունիմ, ըսաւ բաժնուելու վայրկեանին: Աստուած որ զայն ինձ աղքատ՝ ինքը միայն կարող է ի դուր զինչու միշտներն ալ ինձ շնորհել: »

Քանի մ'ամիս վերջը Վիլհէմ կոմս՝ որ իւր զատեւ առնախորհրդեան կտաւարեւելուն կը ապաքին որդեւ զի ինքն ալ աշխարհին կրածիւս ասոր, պատկէլ առաւ զինքը Արեւելից աղանդական առնին իշխաններէն միոյն կոմս, յետոյ առանձնացաւ Մոն-Քլանդէին վանքը՝ իւր օրբը մշնցնելու իրեն յարգելի եղբոր քով: Միտաւ նա եղբոր մտնուելուն քանի մը աստի վերջը՝ երեւելի և սրբազանաց ծերութեամբ, զիւրեք ասան և կենց տարի բաւ ընդաշտական զօրոց և ապախարանաց մէջ իւր օրերն անցնելով, և ամեն որ իւր եղբուն վրայ լըլով, և իւրն զրկելով նաև յԱստուծոյ այն թողութեան՝ զոր սկզբան աշխարհութեան ընդունեւ որ իւր ամենապատեւ և ամենաբարեկեց եղբորն:

Վերջ

